

Скарбы творчасці М. Багдановіча.

У нашай газеце ўжо паведамлялася, што бацька М. Багдановіча прывез у Менск надрукаваныя творы нашага песняра. Ніядаўна быў зроблены спецыяльнай камісіяй агляд гэтых рукапісаў, які ў скарочаным падаем ніжэй.

Мы ведалі, што Багдановіч М. працаваў шмат над вершамі і пісаў артыкулы, якіх частка зьмяшчана была яшчэ ў „Нашай Ніве“. Ведалі, што часткаю рукапісы яго засталіся на руках у яго прыяцеляў і на гэты і на той бок рубяжу, падзяліўшага ў 1920 годае Беларусь.

Не спадзяваліся, аднак, мы знайсці тое, што пісаў перад сьмерцю ў Ялце Максім Багдановіч. Пасьля некалькіх спроб адшукаць бацькоў пісьменьніка, якія жылі ў Яраслаўлі, і за часы, калі гэтае места перажыло белавардзёйскае паўстаньне, лічылі ўжо згінутымі ад бою на вуліцах і пажару як старых пазта, так і ўсе яго рукапісы.

Зараз мы маем ужо ў Менску цэлае багацце рукапісаў пісьменьніка, якое з палым Яраслаўлю выратаваў і захаваў бацька пісьменьніка, Адам Юравіч Багдановіч, прывёзшы ўсе гэтыя скарбы творчасці свайго талентага сына, каб перадаць іх на захоў і карыстаньне беларускім культурным установам.

Найбольш усяго мы маем перад сабою вершаў М. Багдановіча. Цэлыя шматлікі сьвободныя лістоў і выпрадаваных тэкстаў; дзесяткі лістоў, чацьвёртак, паўлістоў і цэлых аркушаў паперы, занятых радкамі тасамі вершаў. Там ёсьць першабытныя варыянты як друкаваных яго вершаў, так яшчэ і нідзе не надрукаваных. Кожны поштычын твор носіць сьля-

ды упартай і стараннай працы Багдановіча. Гэта ўб ўводзіць нас глыбока ў лябараторыю самое творчасці пошты і гэта разам з тым сьведчыць, што апрача Які Куналы, які працуе нясуспынна над напешаньнем свайго вершу, мы маем у асобе Максіма Багдановіча першага стыліста і кавалі беларускага верша, якому ён першы прыдаў самыя розныя і багатыя формы. Сярод чарнавікоў ёсьць і першая рэдакцыя „Мулкі-зелянушкі“, варыянты „Варонікі“, „Максіма і Магдалены“ і іншых больш выдатных поштычных твораў песняра. Асабліваю увагу зварочваюць на сябе вершы першага перадаў творчасці, калі яшчэ слоўнікавы матэрыял вершаў не даваўся пісьменьніку ў сэнсе чыстаты беларускай мовы; затым ёсьць пачок вершаў, якія падбіраліся пазтам для шматку „Палын-трава“, новага збору яго поштычных твораў. Ёсьць таксама цікавыя шматкі вершаў-пераклада з беларускае на расейскую мову пад назваю „Белорусские поэты“, дзе зьмяшчаны пераклады Максіма Багдановіча з Марцінкевіча, Няслухоўскага, Я. Куналы, Я. Коласа і іншых. Ня выкарыстаўшы белавіч гэтых сваіх перакладаў ля надрукаваньня ў расейскіх журналах (на рукапісы ёсьць адзакі, што сшытак вярнуў) Поэт карыстаецца гэтым шматкам ля сваіх чарнавых накідаў беларускіх вершаў і кожным шматком чыстае паперы напавунае сваю „бісернаю“ рукою новых арыгіналаў. У гэтым якраз шматку зьмяшчаны вельмі цэнныя аўтабіяграфічныя нарысы—ліст да рэдакцыі „Нашае Нівы“. Камісіяю занатавана 48 арыгіналаў вершаў, добра перапісаных аўтарам, большасьць якіх нідзе не надрукавана. Сярод апошніх зварочвае на сябе ўвагу мастака вершы „Скірпусі“, „Хто там едзе па Косаву полям“ (з сэрбскага эпосу), пераклады з Гайне, „Агата“, байка „Варона і чыж“, „Ікар і Дэда“ і шэраг вершаў з задуманага пазтам цыклю „Эрос“ — новага зьместу. Сярод гэтага багацця арыгінальных і пе-

ракладных твораў на белар. мове панадаюцца і найчасцей за першы парад творчасці пісьменьніка арыгінальныя вершы М. Багдановіча на расейскай мове і пераклады на беларускую мову з расейскіх поштаў. Ёсьць чарнавік перакладу вядомага вершу Вэрхары „Паўстаньне“. На жаль, нічога новага ля пайдзена з перакладу песняром фінскае эпічнае паэмы „Калевала“, вядомыя нам адрыўкі, якое сьведчылі аб назвычайным чупьці М. Багдановіча да арыгіналу, ля глядзячы на тое, што пісьменьнік ля мог карыстацца арыгіналам, ля ведаючы фінскаю мову. З асабліва горацку прыходзіцца тутак адзначыць, што маецца цэлая пачка (да 30-40 штук) чыстатой вершаў, якіх да працытаньня над павялічваючым шлом прышлося пакуль што не рэгістраваць, бо з краю пачка гэтых рукапісаў настолькі абгарэла, так што магчыма адзіна толькі раз іх чытаць. Па першаму ж асьляпярэжэньню азнаямленьню гэтай пачка ў большасьці зьмяшчае яраз творы новыя, надрукаваныя яшчэ. Трэба адзначыць таксама, што з надрукаваньнем усяго гэтага багацця поштычных твораў песняра мы пазнаёмімся першы раз з творами такога зьместу, якога мы раней ля аналі за Максімам Багдановічам, напрыклад, з гумарыстычнымі яго вершамі і эпіграмамі; пазіж іншымі выразна відаць на рукапісах, як сярод самай вытрыманай працы над сталымі вершам. Ён тут жа на баку пасьпешна накідае прышоўшы ў галаву насмешлівыя вершы, іншы раз высмехваючы самога яго за тое, што яму, аўтару, адразу нешта неўдаецца ў асноўным запаманоўчым сьсядаў паперы вершы.

Што датыча да мастацкай прозы, то нашлось толькі 10 пакуль што занатаваных твораў гэтага характару, у большасьці на беларускай мове, але „закончаных“. Кончана цалком апавяданьне „Марыня“ ды ёсьць яшчэ важныя два арыгіналы яго далейшых нарысаў ля гістарычнае хрэстаматыі. Найдзены так-

сама плян і пачатак гістарычнага раману з часоў XVI в. Драматычных твораў не нашлося ў М. Багдана-віча зусім.

Пасля вершаў найбольш маюцца рукапісаў артыкулаў М. Багдановіча на самыя розныя тэмы, сярод якіх шмат на расейскай мове і адзін нават на ўкраінскай пад назвай „Забуты шлях“, бо, як зараз вядома, наш пісьменьнік зусім вольна валодаў гэтай моваю. Варта адзначыць сярод артыкулаў такія: „Кароткая гісторыя беларускай пісьменнасці да XVI стагоддзя“, аб Ф. Скарыне, аб Ратамскім прытулку (дзяцей бежанцаў), аб Булгарыне, Аляксеі Таўстым аб ўкраінскім казацтве і на тэму аб мове ў майсцовой школе. Паміж іншым шмат артыкулаў на этнаграфічныя і сацыяльныя тэмы, незакончаных. Разам з тым ёсць захаваныя ад агню надрукаваны ўжо ў шмат якіх расейскіх і ўкраінскіх перыядычных і плаасобных выдавнях артыкулы М. Багдановіча, найбольш сьпісы іх, як зьмешчаных ужо ў тых ці іншых перыядычных выдавнях (паміж іншым у „Сатірыконе“) сьведчаць, што М. Багдановіч прымаў шмат-рокі ўдзел у расейскай і ўкраінскай журналістыцы і што такіх яго артыкулаў і вершаў на расейскай мове набярэцца добры том. Сярод гэтых твораў ёсць і крынічна-гістарычныя нарысы („Н. Д. Ножин“, „Самійленко“ і др.) і бібліяграфічныя разгляды („Самійленко“ і др.) - спрэчка з музыкальным расейскім крытыкам Глебавым аб творчасці расейскага кампазытара Мусоргскага. Ёсць таксама шэраг этнаграфічна-публіцыстычных брашураў М. Багдановіча аб славянскіх народах („Братыя Чехи“, „Угорская Русь“ і інш.), выданных выдавецтвам Някрасава.

Цікавіцца і дбаючы аб утварэнні Беларускай школы М. Багдановіч ня толькі затрымаецца на гэтых тэмах у сваіх спецыяльных артыкулах, але са-

дзіцца за складаньне беларускага лемантара, над якім працуе нават і хворы ў Ялце. Захаваўся яе слоўнікавы матэрыял ля лемантара, так шытае чарна-вых выпрацаваных тэкстаў яго і, накінец, 6 ўжо зусім „чыстых“ старонак гэтага лемантара.

На вялікі жаль, уласнаручных лістоў М. Багдановіча, у якіх ён часамі грунтоўна разглядаў чарговыя пытаньні беларускага жыцця, праді спадзеўкі, няма сярод рукапісаў зусім. Каля 10 лістоў, маючыхся тутак, ёсць галоўным чынам (неадасланыя па адрасу) лісты, сярод якіх два перадсьмеротных (алоўкам, лежачы ў пасьцелі, з якога пісьменьнік ўжо ня ўстаў) зварачваюць на сябе ўвагу настроем, блізкай сьмерці. Варта сказаць аб адным яшчэ лісьце, дзе зьмешчаны развагі аб складзе „Вянка“ і лісьце чыстым някончаным, у якім пісьменьнік зьбіраўся аналязіць прыжыццё над чым ён працуе.

Затое маем 194 захаваных лістоў да Максіма Багдановіча, якім часткаю датычаць яго творчасці (напр. перапіска з рэдакцыяю „Нашай Нівы“), часткаю асьвятляюць беларускае культурна-нацыянальнае жыццё. Маюць таму выікую ціннасьць лісты без пары павяршшага беларускага поэты і публіцыста Сяргея Палуяна (лістам 9), лісты кіраўніка „Нашай Нівы“ (27 экз.), Яўгена Хлябцэвіча (4), Я. Купалі (2), Б. Шмаха-Шымілы (2), В. Лявонка (12), лістоў Алесь Бурбіса (ад 1915 і 1916 г.г.), адзін ліст ад Пёткі (Алёны Пашкевічанкі—Кайрыс). Ёсць шмат лістоў ад ўкраінскіх публіцыстаў, галоўным чынам зьвязаных з рэдакцыямі часопісаў: „Українська жизнь“ і „Українська хата“. Яны дзюны ня толькі дзеля выяўленьня тае значнае ролі, якую меў наш Максім Багдановіч сярод ўкраінскае калёніі ў Маскве, высека яго пачуўшай, як выдатнага знаўца ўкраінскага нацыянальнага імтэрыя і літэратуры, але пэўны і для гісторыі

ўкраінскага нацыянальна-культурнага руху ў Вяліка-росіі.

Застаецца затрымаць сваю ўвагу яшчэ на тых матэрыялах, якія маюцца для жыццёвапісу пісьменьніка. Апрача адзначанага вышэй (аўтабіяграфічным чарнавік лісту да „Нашай Нівы“, лісты прыяцелям і др.) маюць вартасьць усялякія лісты да Максіма, у якіх задатованы асобныя факты дзейнасьці і творчасці пісьменьніка. Багаты матэрыял даюць фатаграфічныя зьнімкі, якіх мы маем 11 экз. і аб якіх са слоў бацькі поэта, камісія ўжо шмат запісала даных. Адам Юравіч Багдановіч абяцаў запісаць і увесь фактычны матэрыял і ўспаміны аб сьне.

Менскія беларусы пазаджываюць увесь гэты матэрыял і друкаваны перш творы да выдавецтва; яны зьвертаюцца да ўсіх хто знаў М. Багдановіча і каму дорага аб ім памяць — напісаць успаміны, даць біяграфічныя даныя, а мо і каго захаваліся рукапісы пісьма і іншае нашага поэта, дык аналязіць аб гэтым у прэсе ці паведаміць выдавецкую камісію.

У газэце „Сав. Беларусь“ адкрыта падпіска на мармурную дошку для дому, дзе радзіўся М. Багдановіч. Аказалася, што наш поэт радзіўся ў Менску на Аляксандраўскай вул. № 25.

